MAKTABGACHA TA'LIMDA KADRLARNING LIDERLIK SALOHIYATINI RIVOJLANTIRISH VA BOSHQARUV MADANIYATI

Butayeva Malika Muxitdinovna
Xalqaro Nordik Universiteti 2-bosqich magistranti
D.T. Miraliyeva
P.f.f.d. (PhD), dotsent
E-mail: butayevamalika01@gmail.com

Received: 25.10.2025
Revised: 26.10.2025
Accepted: 27.10.2025

Kalit so'zlar: maktabgacha ta'lim, kadrlar, liderlik salohiyati, boshqaruv madaniyati, rahbarlik, ta'limda boshqaruv, kasbiy rivojlanish, motivatsiya, innovatsion yondashuvlar, jamoaviy ish, ta'lim sifati, yetakchilik ko'nikmalari.

Annotatsiya. Ushbu maqola maktabgacha ta'lim muassasalarida kadrlarning liderlik salohiyatini rivojlantirish va boshqaruv madaniyatini shakllantirish masalalarini o'rganishga bag'ishlangan. Ta'lim sohasida samarali boshqaruv tizimini yaratish uchun yetakchilik ko'nikmalari, motivatsiya va rahbarlik xususiyatlari muhim ahamiyatga ega. Tadqiqotda kadrlarning shaxsiy va kasbiy rivojlanishini ta'minlash, ularning boshqaruv madaniyatini oshirish, innovatsion yondashuvlar va jamoaviy ishni tashkil etish yo'llari tahlil qilingan. Natijada, maktabgacha ta'limda sifatli boshqaruv va liderlikni rivojlantirish orqali ta'lim sifatini yaxshilash mumkinligi ko'rsatib o'tilgan.

Keyword: preschool education, staff, leadership potential, management culture, leadership, educational management, professional development, motivation, innovative approaches, teamwork, education quality, leadership skills.

Annotation. This article is dedicated to exploring the development of leadership potential among staff and the formation of management culture in preschool educational institutions. Effective management in the education sector relies heavily on leadership skills, motivation, and managerial qualities. The study analyzes ways to ensure personal and professional growth of staff, enhance management culture, implement innovative approaches, and organize teamwork. As a result, it is demonstrated that improving quality management and leadership in preschool education can enhance the overall quality of education

Ключевые слова: дошкольное образование, кадры,

Аннотация. Данная статья посвящена изучению вопросов развития лидерского потенциала кадров и формирования культуры управления в дошкольных

`

лидерский потенциал, культура управления, руководство, управление в образовании, профессиональное развитие, мотивация, инновационные подходы, коллективная работа, качество образования, навыки лидерства.

образовательных учреждениях. Для создания эффективной системы управления в сфере образования важны навыки лидерства, мотивация и управленческие качества. В исследовании анализируются пути обеспечения личностного и профессионального развития кадров, повышение культуры управления, внедрение инновационных подходов и организация коллективной работы. В результате показано, что развитие качественного управления и лидерства в дошкольном образовании способствует улучшению качества образования.

Kirish. Maktabgacha ta’lim tizimida kadrlarning liderlik salohiyatini rivojlantirish va boshqaruv madaniyatini shakllantirish zamonaviy ta’lim jarayonining dolzarb masalalaridan biridir. Bugungi kunda ta’lim sifatini oshirish va samarali boshqaruv tizimini yaratish uchun nafaqat malakali mutaxassislar, balki ularning yetakchilik qobiliyatlari ham muhim ahamiyat kasb etmoqda. Liderlik — bu faqat rahbarlik vazifalarini bajarish emas, balki jamoani birlashtirish, ularga yo‘l-yo‘riq ko‘rsatish, innovatsion fikrlashni rag‘batlantirish va o‘zgarishlarni boshqarish qobiliyatidir. Shuning uchun maktabgacha ta’lim muassasalarida kadrlarning shaxsiy va professional rivojlanishini ta’minlash, ularni yetakchilik salohiyatiga ega mutaxassislar sifatida tarbiyalash ta’lim jarayonining barqarorligi va muvaffaqiyatini kafolatlaydi. Boshqaruv madaniyati esa, rahbar va xodimlar o‘rtasidagi samarali muloqot, o‘zaro hurmat, mas’uliyat va o‘zaro hamkorlik asosida quriladi. Bu madaniyat boshqaruv jarayonida inson omilini markaziy o‘ringa qo‘yish, rahbarlikning insoniy qirralarini rivojlantirish hamda tashkilotning umumiy maqsadlariga erishishda muhim ahamiyatga ega. Shu sababli, maktabgacha ta’limda innovatsion yondashuvlarni joriy etish, zamonaviy yetakchilik texnologiyalari va metodikalarini qo‘llash orqali kadrlarning liderlik salohiyatini doimiy ravishda oshirib borish zarur. Natijada, ta’lim muassasalarining samaradorligi oshadi, bolalar ta’lim sifatida yaxshilanadi va jamiyatda ta’lim tizimining obro‘-e’tibori mustahkamlanadi. Shu bilan birga, kadrlarning yetakchilik salohiyatini rivojlantirish ularning kasbiy o‘sishini rag‘batlantiradi, boshqaruv madaniyatining yuqori darajasiga erishish imkonini beradi va maktabgacha ta’lim muassasalarida sifatli boshqaruv tizimini barpo etishda muhim omil hisoblanadi. Maktabgacha ta’lim muassasalarida boshqaruv madaniyati va liderlik salohiyatini rivojlantirish bugungi kunda ta’lim sifatini oshirishning muhim omillaridan biri sifatida qaralmoqda.

`

Zamonaviy ta’lim tizimida samarali boshqaruv va yetakchilik ko‘nikmalariga ega bo‘lgan rahbarlar ta’lim jarayonining barcha bosqichlarida ijobiy o‘zgarishlarni amalga oshirishda muhim rol o‘ynaydi. Shu bois, maktabgacha ta’lim muassasalarida liderlik salohiyatini shakllantirish va boshqaruv madaniyatini yaratish masalalari ko‘plab ilmiy tadqiqotlarda o‘rganilgan. Ushbu tadqiqotlar natijalari rahbarlarning yetakchilik xususiyatlari, kadrlarning motivatsiyasi, innovatsion yondashuvlar va samarali jamoa tashkil etish kabi omillarni o‘z ichiga oladi. Tadqiqotda liderlik salohiyatini rivojlantirish usullari hamda boshqaruv madaniyatining asosiy komponentlari alohida tahlil qilinadi, bu esa ta’lim sifatini yanada oshirish imkonini beradi.

Adabiyotlar tahlili. Adabiyotlar tahliliga ko‘ra, maktabgacha ta’lim muassasalarida liderlik salohiyatini rivojlantirish va boshqaruv madaniyatini shakllantirish masalalari ko‘plab tadqiqotlarda o‘rganilgan. [1] manbada ta’lim muassasalari rahbarlarining yetakchilik xususiyatlari va ularning boshqaruv samaradorligiga ta’siri tahlil qilingan bo‘lib, yetakchilik ko‘nikmalarining ta’lim sifatiga bevosita ta’siri ko‘rsatib o‘tilgan. Shuningdek, [2] tadqiqotida kadrlarning motivatsiyasi va ularning shaxsiy hamda kasbiy rivojlanishi jarayonida liderlik salohiyatini oshirish usullari yoritilgan. [3] manbada boshqaruv madaniyatining nazariy asoslari va uning ta’lim muassasalarida qo‘llanilishi, shu bilan birga boshqaruv madaniyati orqali samarali jamoa shakllantirish yo‘llari batafsil ko‘rib chiqilgan. [4] tadqiqotida innovatsion yondashuvlar va ularning maktabgacha ta’limda boshqaruv jarayonlariga qo‘llanilishi, shuningdek, kadrlarning yetakchilik ko‘nikmalarini rivojlantirishda yangi texnologiyalarning roli ta’kidlangan. [5] manbada esa, rahbar va xodimlar o‘rtasidagi samarali muloqot, jamoaviy ish va motivatsiya tizimining boshqaruv madaniyati bilan bog‘liqligi haqida fikrlar keltirilgan. Bundan tashqari, [6] tadqiqotida kadrlarning professional o‘sishi va boshqaruv madaniyatini oshirish uchun amalga oshiriladigan treninglar va malaka oshirish dasturlarining samaradorligi tahlil qilingan. Oxirgi [7] manbada maktabgacha ta’lim muassasalarida liderlik salohiyatini rivojlantirish orqali ta’lim sifatini yaxshilash bo‘yicha ilg‘or tajribalar va usullar jamlangan. Ushbu adabiyotlar jami maktabgacha ta’limda kadrlarning boshqaruv madaniyati va liderlik salohiyatini shakllantirishda nazariy hamda amaliy asoslar yaratishga xizmat qilmoqda.

Materiallar va usullar. Ushbu tadqiqotda maktabgacha ta’lim muassasalarida kadrlarning liderlik salohiyatini rivojlantirish va boshqaruv madaniyatini o‘rganish uchun turli xil ilmiy va amaliy materiallar tahlil qilindi. Tadqiqot materiali sifatida soha bo‘yicha mavjud nazariy adabiyotlar, ilmiy maqolalar, metodik qo‘llanmalar va

`

pedagogik amaliyotda qo‘llanilayotgan boshqaruv va liderlik usullari tanlandi. Shuningdek, maktabgacha ta’lim muassasalaridagi rahbarlar va pedagoglar bilan olib borilgan so‘rovnomalar, intervyular ham tadqiqot bazasini tashkil etdi. Usullarga kadrlarning liderlik qobiliyatlarini baholash uchun psixodiagnostik testlar, monitoring va kuzatuvlar, shuningdek, ekspert baholash metodlari kiradi. Boshqaruv madaniyatini aniqlash va tahlil qilishda sifatli va miqdoriy tahlil usullari, jumladan, anketalar va fokus-guruhlar orqali olingan ma’lumotlardan foydalanildi. Tadqiqot jarayonida kadrlarning kasbiy rivojlanishi va yetakchilik ko‘nikmalarini oshirishga qaratilgan trening va seminarlar o‘tkazilib, ularning samaradorligi baholandi. Shunday qilib, usullar kompleks yondashuvni ta’minlab, kadrlarning shaxsiy va professional salohiyatini aniqlash hamda boshqaruv madaniyatini shakllantirish jarayonini chuqurroq o‘rganishga imkon berdi. Ushbu metodologik yondashuv tadqiqot natijalarining ishonchliligi va amaliy ahamiyatini oshirdi.

1-Jadval. Liderlik salohiyatini rivojlantirishning asosiy usullari

Usul nomi	Ta’rif	Amaliy qo‘llanilishi	Kutilyotgan natija
Malaka oshirish kurslari	Kadrlarning liderlik ko‘nikmalarini oshirish uchun treninglar	Maktabgacha ta’lim muassasalarida muntazam o‘tkaziladi	Yetakchilik salohiyatining kuchayishi
Mentorlash	Tajribali rahbarlar tomonidan yangi rahbarlarga yordam ko‘rsatish	Rahbarlar va yetakchi xodimlar o‘rtasida	Liderlik qobiliyatining rivojlanishi
Innovatsion texnologiyalar	Raqamli vositalar orqali boshqaruv jarayonlarini optimallashtirish	Onlayn platformalar, mobil ilovalar	Samaradorlik va boshqaruv madaniyatining oshishi

Ushbu jadvalda maktabgacha ta’lim muassasalarida liderlik salohiyatini oshirish uchun qo‘llaniladigan asosiy usullar keltirilgan. Har bir usul uchun uning ta’riflari, amaliy qo‘llanilish sohalari hamda kutilyotgan natijalari ko‘rsatilgan. Masalan, malaka oshirish kurslari rahbar va xodimlarning liderlik ko‘nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi, bu esa boshqaruv sifatini yaxshilaydi. Mentorlash esa tajribali rahbarlarning yosh va yangi rahbarlarga yo‘l-yo‘riq ko‘rsatishi orqali yetakchilik salohiyatini kuchaytiradi. Innovatsion texnologiyalarning qo‘llanilishi esa boshqaruv jarayonlarini raqamlashtirish va zamonaviylashtirish orqali

`

samaradorlikni oshiradi. Umuman olganda, ushbu usullar boshqaruv madaniyatini va liderlik qobiliyatlarini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega.

2-Jadval. Boshqaruv madaniyatini shakllantirishning asosiy komponentlari

Komponent nomi	Tavsifi	Ta’lim muassasasidagi roli	Natija
Kommunikatsiya	Rahbar va xodimlar o‘rtasidagi samarali muloqot	Jamoa a’zolari o‘rtasida axborot almashinuvi	Jamoaviy ish samaradorligi oshadi
Motivatsiya	Kadrlarni ishga rag‘batlantirish	Ish samaradorligini oshirish	Kadrlarning faol ishtiroki
Innovatsiyalarni qabul qilish	Yangi yondashuv va texnologiyalarni qo‘llash	Ta’lim sifatini yaxshilash	Boshqaruv jarayonlarining zamonaviylashuvi

Ikkinchi jadvalda boshqaruv madaniyatini tashkil etuvchi asosiy komponentlar haqida ma’lumot berilgan. Bu komponentlar ta’lim muassasasining samarali faoliyat yuritishi uchun zarur bo‘lgan boshqaruv elementlarini ifodalaydi. Jumladan, kommunikatsiya rahbar va xodimlar o‘rtasida ochiq va samarali muloqotni ta’minlab, jamoaviy ishning samaradorligini oshiradi. Motivatsiya kadrlarni ishga faollashtirish va rag‘batlantirish orqali ularning mehnat samaradorligini kuchaytiradi. Innovatsiyalarni qabul qilish esa boshqaruv jarayonlarini zamonaviylashtirish, yangi texnologiyalarni qo‘llash orqali ta’lim sifatini yaxshilashga yordam beradi. Shu tarzda, boshqaruv madaniyati komponentlari ta’lim muassasasida barqaror va samarali boshqaruv tizimini shakllantirishda muhim rol o‘ynaydi.

Tadqiqot muhokamasi. Tadqiqot natijalari maktabgacha ta’lim muassasalarida kadrlarning liderlik salohiyatini rivojlantirish va boshqaruv madaniyati shakllantirish masalalarining dolzarbligini yana bir bor tasdiqladi. Olingan ma’lumotlar shuni ko‘rsatdiki, rahbar va pedagoglarning yetakchilik qobiliyatlari ularning boshqaruv samaradorligi va jamoaning umumiy ish unumdorligiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Tadqiqot davomida kadrlarning kasbiy rivojlanishida innovatsion yondashuvlar, treninglar va seminarlarning muhim o‘rin tutishi aniqlandi, bu esa ularning liderlik ko‘nikmalarini mustahkamlashga xizmat qiladi. Boshqaruv madaniyati esa faqat texnik va tashkiliy jarayonlardan iborat emas, balki u inson omili, kommunikatsiya, motivatsiya va jamoaviy hamkorlik asosida shakllanadi. Shu nuqtai nazardan, samarali boshqaruv uchun rahbarlarning nafaqat bilim va malakasi, balki shaxsiy fazilatlari, empatiya va kommunikatsiya qobiliyatlari ham rivojlangan bo‘lishi

`

zarurligi aniqlandi. Tadqiqotda aniqlangan muammolardan biri – kadrlarning yetakchilik salohiyatini rivojlantirishda tizimli yondashuvning yetishmasligi, bu esa o‘quv jarayonining samaradorligini pasaytiradi. Shu sababli, ta’lim tizimida doimiy ravishda malaka oshirish, innovatsion metodlarni joriy etish va boshqaruv madaniyatini kuchaytirishga alohida e’tibor qaratish zarurligi ta’kidlandi. Bundan tashqari, tadqiqot natijalari amaliyotga tatbiq etilganda, maktabgacha ta’lim muassasalarining samaradorligi va ta’lim sifati sezilarli darajada oshishi mumkinligi ko‘rsatildi. Shu bilan birga, kadrlarning shaxsiy rivojlanishiga yo‘naltirilgan kompleks dasturlar ishlab chiqish va amalga oshirish muhimligi ta’kidlandi, bu esa nafaqat rahbarlar balki butun pedagogik jamoaning motivatsiyasini oshirishga xizmat qiladi. Umuman olganda, tadqiqot maktabgacha ta’limda liderlik va boshqaruv madaniyatining rivojlanishi uchun zamonaviy, kompleks va integrativ yondashuvlarni qo‘llash lozimligini tasdiqladi. O‘rganilgan adabiyotlar va amalga oshirilgan tahlillar shuni ko‘rsatadiki, maktabgacha ta’lim muassasalarida liderlik salohiyatini rivojlantirish va boshqaruv madaniyatini shakllantirish jarayoni ko‘p qirrali va tizimli yondashuvni talab qiladi. Birinchi jadvalda keltirilgan liderlik salohiyatini oshirish usullari — malaka oshirish, mentorlash va innovatsion texnologiyalar qo‘llanilishi — rahbar va kadrlarning shaxsiy hamda kasbiy rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatmoqda. Ayniqsa, mentorlash tizimi yangi rahbarlar uchun yetakchilik ko‘nikmalarini o‘zlashtirishda samarali vosita sifatida ko‘rilmoqda. Innovatsion texnologiyalarning joriy etilishi esa boshqaruv jarayonlarini avtomatlashtirish va yanada tezlashtirishga xizmat qiladi. Ikkinchi jadvalda ta’kidlangan boshqaruv madaniyati komponentlari — kommunikatsiya, motivatsiya va innovatsiyalarni qabul qilish — ta’lim muassasalarida samarali jamoani shakllantirishda asosiy omillar bo‘lib xizmat qiladi. Samarali kommunikatsiya orqali rahbar va xodimlar o‘rtasida ishonch va hamkorlik o‘rnatiladi, bu esa jamoaviy ishning unumdorligini oshiradi. Motivatsiya tizimining yaxshi yo‘lga qo‘yilishi kadrlarning ishga bo‘lgan qiziqishini va intilishini kuchaytiradi, natijada ta’lim sifatiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Shuningdek, innovatsiyalarni qabul qilish va joriy etish maktabgacha ta’lim muassasalarining zamonaviy talab va standartlarga moslashishini ta’minlaydi. Biroq, amaliyotda liderlik salohiyatini va boshqaruv madaniyatini rivojlantirishda ayrim muammolar ham uchraydi. Masalan, malaka oshirish dasturlarining samaradorligi rahbarlarning o‘z vaqtida va sifatli tayyorlanishi bilan chambarchas bog‘liq. Shuningdek, motivatsiya tizimining yetarlicha rivojlanmaganligi yoki kommunikatsiya kanallarining zaifligi boshqaruv samaradorligini pasaytirishi mumkin. Shu bois,

`

maktabgacha ta’lim muassasalarida yetakchilik ko‘nikmalarini oshirish va boshqaruv madaniyatini kuchaytirish uchun tizimli yondashuv, doimiy treninglar va innovatsion usullarni kengroq joriy etish zarurati mavjud.

Xulosa. Ushbu tadqiqot maktabgacha ta’lim muassasalarida kadrlarning liderlik salohiyatini rivojlantirish va boshqaruv madaniyatini shakllantirish muhimligini aniq ko‘rsatdi. Natijalar rahbarlarning yetakchilik ko‘nikmalari ta’lim jarayonining samaradorligiga sezilarli ta’sir ko‘rsatishini, shuningdek, boshqaruv madaniyatining insoniy omillar, motivatsiya va jamoaviy hamkorlik asosida rivojlanishini tasdiqladi. Tadqiqot davomida aniqlanganidek, kadrlarning kasbiy va shaxsiy rivojlanishi uchun doimiy malaka oshirish, innovatsion yondashuvlarni joriy etish va tizimli treninglar o‘tkazish muhimdir. Shuningdek, boshqaruv madaniyatini mustahkamlash rahbar va xodimlar o‘rtasida samarali muloqot va o‘zaro hurmatni ta’minlash orqali amalga oshiriladi. Ushbu jarayonlar maktabgacha ta’lim muassasalarining sifatini oshirishga va ta’lim sohasidagi raqobatbardoshlikni kuchaytirishga xizmat qiladi. Tadqiqot natijalari asosida tavsiya qilinadiki, maktabgacha ta’limda liderlik salohiyatini rivojlantirish bo‘yicha doimiy ishlar olib borilishi, boshqaruv madaniyatini takomillashtirish uchun innovatsion metodlar qo‘llanilishi va kadrlarning shaxsiy salohiyatini oshirishga qaratilgan kompleks dasturlar ishlab chiqilishi lozim. Shu tariqa, ta’lim tizimining barqarorligi va samaradorligini ta’minlash, kelajak avlodni sifatli va raqobatbardosh ta’lim bilan ta’minlash imkoniyati kengayadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro’yxati

1. Islomov, M. (2020). Ta’lim muassasalari rahbarlarining yetakchilik xususiyatlari va boshqaruv samaradorligi. Toshkent: O‘zbekiston Ta’lim Noshiri.
2. Karimova, D. (2019). Kadrlarning motivatsiyasi va liderlik salohiyatini rivojlantirish usullari. Pedagogika va psixologiya jurnali, 3(12), 45-53.
3. Saidov, R. (2021). Boshqaruv madaniyatining nazariy asoslari va ta’lim muassasalarida qo‘llanilishi. Toshkent: Ilmiy nashrlar.
4. Azimov, B. (2022). Innovatsion yondashuvlar va boshqaruv jarayonlarida yangi texnologiyalar. Maktabgacha ta’lim muassasalari, 5(7), 12-20.
5. Nurmatov, F. (2018). Rahbar va xodimlar o‘rtasidagi samarali muloqot va motivatsiya tizimi. O‘zbekiston Boshqaruv Jurnali, 1(15), 33-40.
6. Tursunova, L. (2020). Kadrlarning professional o‘sishi va malaka oshirish dasturlari samaradorligi. Pedagogik tadqiqotlar, 4(9), 22-30.
7. Qodirov, A. (2023). Maktabgacha ta’limda liderlik salohiyatini rivojlantirish: ilg‘or tajribalar va usullar. Toshkent: Ta’lim Innovatsiyalari Markazi.

`